

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1976-1977**

1 DECEMBER 1976

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van de Overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972

VERSLAG

**NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
JUSTITIE UITGEBRACHT
DOOR DE HEER HAMBYE**

De Overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972, is ondertekend door de Regeringen van acht van de negen landen van de Gemeenschappelijke Markt: Ierland heeft niet getekend. Na de inwerkingtreding staat de Overeenkomst open voor toetreding door alle andere Lid-Staten van de Raad van Europa.

Zij beoogt in iedere Staat die haar heeft bekrachtigd of achteraf toetreedt, een stelsel in te voeren voor de registratie van testamenten en andere akten die van invloed kunnen zijn op de vererving van een nalatenschap, welke in iedere Overeenkomstsluitende Staat zijn opgemaakt of in bewaring gegeven.

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen :

Vaste leden : de heren Pierson, voorzitter; Calewaert, Cooreman, Defraigne, De Grève, Mevr. Delepierre, de heren de Stexhe, Dupont, Hoyaux, Lepaffe, Leroy, Leys, Lindemans, Pede, Risopoulos, Rombaut, Mevr. Staels-Dompas, de heren Van Bogaert, Van In, Van Rompaey, Verbist en Hambye, verslaggever.

Plaatsvervangers : de heren Lagasse en Verhaegen.

R. A 10542

Zie :

Gedr. St. van de Senaat :

917 (1975-1976) :

N° 1 :

N° 2 : Verslag.

Handelingen van de Senaat :

1 juli 1976.

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1976-1977**1er DECEMBRE 1976

Projet de loi portant approbation de la Convention relative à l'établissement d'un système d'inscription des testaments, faite à Bâle le 16 mai 1972

RAPPORT

**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR M. HAMBYE**

La Convention relative à l'établissement d'un système d'inscription des testaments, faite à Bâle le 16 mai 1972, est intervenue entre les Gouvernements de huit des neuf pays du Marché commun, l'Irlande n'y ayant pas participé; elle pourra, après son entrée en vigueur, être proposée à l'adhésion de tout autre Etat membre du Conseil de l'Europe.

Elle tend à organiser dans chacun des Etats qui auront ratifié la convention ou adhéré ensuite à celle-ci, un système d'enregistrement des testaments et d'autres actes pouvant avoir un effet sur la dévolution des successions, dressés ou établis dans chacun des Etats.

Ont participé aux travaux de la Commission :

Membres effectifs : MM. Pierson, président; Calewaert, Cooreman, Defraigne, De Grève, Mme Delepierre, MM. de Stexhe, Dupont, Hoyaux, Lepaffe, Leroy, Leys, Lindemans, Pede, Risopoulos, Rombaut, Mme Staels-Dompas, MM. Van Bogaert, Van In, Van Rompaey, Verbist et Hambye, rapporteur.

Membres suppléants : MM. Lagasse et Verhaegen.

R. A 10542

Voir :

Documents du Sénat :

917 (1975-1976) :

N° 1 :

N° 2 : Rapport.

Annales du Sénat :

1er juillet 1976.

Daartoe gelden de volgende verplichtingen :

A. *De Staten* moeten een orgaan oprichten of aanwijzen dat belast zal zijn met de tenuitvoerlegging van de maatregelen voorgesteld in de Overeenkomst.

Artikel 2 van het ontwerp van wet wijst daartoe de Koninklijke Federatie van Belgische notarissen aan. Deze Federatie heeft reeds, met behulp van het Credoc, de nodige maatregelen genomen om te kunnen voldoen aan de verplichtingen die de wet, op grond van de Overeenkomst, hun zal voorschrijven.

De Raad van State heeft erop gewezen dat geen enkele bepaling van het ontwerp voorziet in enige controle op de wijze waarop de Federatie haar opdracht zal vervullen. Er is ook geen enkele regeling getroffen voor het geval dat de Federatie zou worden ontbonden of gesplitst of niet langer de opdracht wenst te vervullen die zij bij de wet heeft gekregen. In dat geval zou een nieuwe wet nodig zijn.

Te dien aanzien heeft de gedelegeerde van de Minister gezegd dat er geen overeenkomst is gesloten tussen de Belgische Staat en de Koninklijke Federatie van Belgische notarissen. Deze heeft zich inmiddels wel verbonden om de Minister van Justitie te rechter tijd op de hoogte te stellen wanneer zij haar opdracht door enige gebeurtenis niet meer zou kunnen vervullen.

Er zal geen controle worden gehouden op de Federatie, noch op het Credoc, dat de materiële uitvoering op zich zal nemen van de taken die voortvloeien uit de Overeenkomst.

De Commissie spreekt de wens uit dat er een overeenkomst zal worden gesloten, die de verplichtingen van beide partijen nader vaststelt en met name een voldoende lange termijn bepaalt voor de opzegging van het contract, zodat de wetgever tijd genoeg heeft om een ander lichaam aan te wijzen, dat normaal kan blijven voldoen aan de wettelijke verplichtingen.

B. *De Koninklijke Federatie van Belgische notarissen moet :*

- a) de hierna opgesomde akten registreren;
- b) diezelfde akten doen registreren in de andere Overeenkomstsluitende Staten, maar uitsluitend op verzoek van de erflater (art. 6, 2, van de Overeenkomst);
- c) na het overlijden van de erflater, de verzoeken om inlichtingen beantwoorden die een ieder tot haar kan richten;
- d) na het overlijden van de erflater de verzoeken om inlichtingen in ontvangst nemen en beantwoorden afkomstig van de nationale organen van de andere Overeenkomstsluitende Staten.

C. *De notarissen* (de met openbaar gezag beklede autoriteiten en alle nadere door de wet bevoegd verklaarde personen) moeten bij de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen doen registreren :

- a) de authentieke testamenten;

A cette fin, sont prévues les obligations suivantes :

A. *Pour les Etats* : création ou désignation d'un organisme qui sera chargé de l'exécution des mesures proposées dans la Convention.

Le projet de loi en son article 2 désigne à cette fin la Fédération royale des notaires de Belgique. Celle-ci a déjà pris, à l'intervention du Credoc, les mesures nécessaires pour faire face aux obligations que lui impose la loi, en application de la Convention.

Le Conseil d'Etat fait observer qu'aucune disposition du projet ne prévoit un contrôle quelconque de la manière dont la Fédération exercera sa mission. Rien n'est prévu non plus pour l'hypothèse où la Fédération serait dissoute ou scindée ou encore renoncerait à la mission que lui attribue la loi. Une nouvelle loi serait requise en ce cas.

A ce sujet, il résulte des explications fournies par le délégué du Ministre qu'aucune convention n'a été établie entre l'Etat belge et la Fédération royale des notaires de Belgique. Cette dernière s'est toutefois engagée à avertir le Ministre de la Justice en temps voulu, de tout événement qui ne lui permettrait plus d'assumer la mission qui lui est confiée.

Aucune mesure de contrôle n'est prévue, ni à l'égard de la Fédération, ni à l'égard du Credoc qui assumera l'exécution matérielle des tâches résultant de l'application de la Convention.

La Commission émet le vœu qu'une convention, précisant les obligations des deux parties, soit établie et prévoit notamment un délai de préavis de rupture du contrat suffisamment long pour permettre au législateur de désigner un autre organisme et assurer la poursuite normale par le nouvel organisme des obligations résultant de la loi.

B. *Pour la Fédération royale des notaires de Belgique*

- a) procéder aux inscriptions des actes énumérés ci-après;
- b) faire procéder aux inscriptions des mêmes actes dans les divers autres Etats contractants, mais seulement à la demande du testateur (art. 6, 2, de la Convention);
- c) après le décès du testateur, donner suite aux demandes de renseignements que toute personne peut leur adresser;
- d) après le décès du testateur recevoir et donner suite aux demandes de renseignements provenant des organismes nationaux des autres Etats contractants.

C. *Obligations des notaires* (des autorités publiques et autres personnes habilitées par la loi). Faire inscrire auprès de la Fédération royale des notaires de Belgique :

- a) les testaments authentiques;

b) de eigenhandige testamenten die officieel bij hen in bewaring zijn gegeven;

c) de eigenhandige testamenten die hun ter hand zijn gesteld (art. 4 van de Overeenkomst);

d) alle andere akten of geschriften die voldoen aan de vormvereisten sub a), b), c), en die terugneming, herroeping, of wijziging van de testamenten met zich brengen;

e) de huwelijksovereenkomsten waarbij echtgenoten of aanstaande echtgenoten voor het geval van overleving de goederen waaruit hun nalatenschap zal bestaan, geheel of gedeeltelijk aan elkaar toewijzen;

f) de huwelijksovereenkomsten die afwijken van de gelijke verdeling van de gemeenschappelijke goederen in natura;

g) de erfstellingen bij overeenkomst tussen echtgenoten;

h) elke andere beschikking die van invloed kan zijn op de vererving van een nalatenschap, indien de Koning besluit de verplichting tot registratie daarvan in te voeren.

De Overeenkomst stelt in artikel 4 de registratie verplicht van de akten en geschriften opgesomd sub a), b), c) en d), maar laat het aan de Overeenkomstsluitende Staten over om het registratiestelsel uit te breiden tot ieder ander authentiek of olografisch testament of tot enige andere beschikking die van invloed kan zijn op de vererving van een nalatenschap. (art. II van de Overeenkomst). In de artikelen 4 en 5 van het ontwerp van wet wordt van die mogelijkheid gebruik gemaakt voor akten en geschriften als bedoeld sub e) tot h).

Deze tekst lokt verscheidene vragen en opmerkingen uit :

1. Heeft de wet ook betrekking op de besloten testamenten ?

De Commissie is van oordeel dat met inachtneming van de artikelen 976 en 979 van het Burgerlijk Wetboek een besloten testament gelijk te stellen is met een testament dat in bewaring gegeven is of afgegeven aan een notaris, zelfs wanneer het na het aanbrengen van de superscriptie wordt teruggenomen door de erflater.

2. Gelden de verplichtingen bedoeld in C. ook voor de vrederechters, wat betreft de testamenten die verleden zijn op zee (art. 988 v.v. van het Burgerlijk Wetboek) of door diplomatieke ambtenaren (wet van 10 juli 1931, art. 5) ?

Het antwoord luidt bevestigend.

3. Geldt de verplichting tot het inschrijven van het testament ook voor een testament dat na het overlijden van de erflater mij de minuten van een notaris wordt geplaatst door tussenkomst van de voorzitter van de rechtbank ?

De Overeenkomst zegt dit niet, maar de tekst schijnt een algemene strekking te hebben. De Commissie is van oordeel dat het antwoord bevestigend moet luiden, gelet op het doel van de Overeenkomst : alle belanghebbenden in staat te stellen om een testament terug te vinden dat hem misschien begunstigt.

De Credoc-gedelegeerde verklaart dat het in de bedoeling van zijn organisatie ligt om een repertorium van

b) les testaments olographes officiellement déposés chez eux;

c) les testaments olographes qui leur sont remis (art. 4 de la Convention);

d) tous autres actes ou écrits répondant aux conditions de forme des lettres a), b), c), entraînant retrait, révocation ou modification des testaments;

e) les contrats de mariage par lesquels les époux ou futurs époux s'attribuent pour le cas de survie, tout ou partie des biens qui composeront leur succession;

f) les contrats de mariage qui dérogent à la règle du partage égal, en nature, des biens communs;

g) les institutions contractuelles entre époux;

h) toute autre disposition pouvant avoir une incidence sur la dévolution de la succession dont le Roi viendrait à imposer l'inscription.

Si la Convention en son article 4 fait une obligation d'inscrire les actes et écrits énumérés sous a), b), c) et d), elle laisse à chacun des Etats contractants la faculté d'étendre le système d'inscription à tout testament autre qu'authentique ou olographe ou à toute autre disposition pouvant avoir une incidence sur la dévolution d'une succession (art. II de la Convention). Les articles 4 et 5 de la loi font usage de cette faculté pour les actes et écrits repris sous e) à h).

Diverses questions et remarques ont été présentées :

1. La loi vise-t-elle les testaments mystiques ?

La Commission estime que, compte tenu des règles des articles 976 et 979 du Code civil, on doit assimiler le testament mystique à un testament déposé ou remis à un notaire, même si après apposition de la suscription, le testateur le reprend.

2. Les obligations prévues au C. s'étendent-elles aux juges de paix pour les testaments reçus sur mer (art. 988 et suivants du Code civil) ou par les agents diplomatiques (loi du 10 juillet 1931, art. 5) ?

La réponse est affirmative.

3. L'obligation de procéder à l'inscription du testament vise-t-elle également le testament déposé aux rangs des minutes d'un notaire, après décès du testateur, à l'intervention du président du tribunal ?

Le texte de la Convention ne le précise pas mais semble avoir une portée générale. La Commission est d'avis que compte tenu de l'objet de la Convention : permettre à tout intéressé de retrouver un testament qui peut lui être favorable, la réponse doit être affirmative.

Le délégué du Credoc précise qu'il entre dans les intentions de cet organisme d'établir un répertoire des succes-

opengevallen nalatenschappen aan te leggen, met opgave van de notaris. Opneming in dat repertorium zal echter niet verplicht zijn.

4. De regel dat de registratie gedurende het leven van de erflater geheim dient te blijven is alleen begrijpelijk indien de testamenten in bewaring worden gegeven.

Wanneer en in welke omstandigheden kan mededeling geschieden van de registratie van huwelijksvereenkomsten, waarbij twee personen betrokken zijn ?

Er moet een analogische toepassing worden gegeven aan artikel 8.3 van de Overeenkomst, waarin bepaald wordt dat wanneer een testament is opgemaakt door twee of meer personen (wat de Belgische wet verbiedt) de verplichting tot geheimhouding vervalt bij het overlijden van de eerststervende.

5. De Overeenkomst bepaalt dat de erflater zich kan verzetten tegen de registratie van olografische testamenten, die aan een notaris zijn ter hand gesteld, indien de nationale wet zulks niet verbiedt. De memorie van toelichting verklaart waarom de Regering dat verbod overbodig heeft geacht. Hoe kan, ingeval het testament aan een notaris ter hand wordt gesteld, het bewijs worden geleverd dat de erflater zich tegen registratie verzet ?

Het is de taak van de notaris zich te dekken door een schriftelijk bewijs te bewaren van het verzet van de erflater of, in voorkomend geval, van de echtgenoten of aanstaande echtgenoten.

6. De Regering heeft geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid waarin artikel 5, 2, van de Overeenkomst voorziet, om de erflater zelf het verzoek tot registratie te laten doen, hoewel daardoor testamenten zouden kunnen worden geregistreerd zonder dat zij vooraf in bewaring zijn gegeven bij een notaris of hem ter hand zijn gesteld. Op die manier zou kunnen worden voorzien in een leemte van de Overeenkomst.

De gedelegeerde van de Minister legt uit dat de Overeenkomst in de bedoelde machtiging alleen voorziet voor speciale gevallen, door de nationale wetgeving nader te bepalen. De Regering gelooft niet dat ter zake dergelijke speciale gevallen bestaan. Bovendien kan een testament dat in handen van de erflater gebleven is, wel eens vernietigd of verdwenen zijn vóór het overlijden; de inschrijving zou nopen tot vergeefs zoeken en de vereffening van de nalatenschap bemoeilijken, die dan veranderd zou moeten worden ingeval het testament gevonden wordt.

7. Artikel 4, 1, (Franse tekst), is zeer slecht geformuleerd: een echtgenoot wijst voor het geval van overleving, de goederen waaruit zijn nalatenschap zal bestaan, niet geheel of gedeeltelijk aan zichzelf toe; hij kan ze slechts toewijzen aan de andere echtgenoot.

De tekst moet gelezen worden, zo wordt gezegd, alsof na het woord « s'attribuent » stond « l'un à l'autre » of « réciproquement ».

sions ouvertes, avec indication du notaire liquidateur. L'inscription dans ce répertoire n'aura cependant aucun caractère obligatoire.

4. La règle que l'inscription doit rester secrète du vivant du testateur est compréhensible dans l'hypothèse du seul dépôt de testaments.

Quand ou sous quelles conditions pourront être communiquées les inscriptions concernant les contrats de mariage où deux personnes interviennent ?

Il faudra appliquer par analogie la disposition du 3 de l'article 8 de la Convention qui prévoit que lorsqu'un testament est rédigé par deux ou plusieurs personnes (ce que la loi belge interdit) le secret est levé au décès du premier mourant.

5. La Convention prévoit que pour les testaments olographes remis à un notaire, le testateur peut s'opposer à l'inscription, si sa loi nationale ne l'interdit pas. L'exposé des motifs expose les raisons pour lesquelles le Gouvernement a estimé inutile de prévoir cette interdiction. Comment, en cas de remise de testament à un notaire, la preuve de cette interdiction sera-t-elle fournie ?

Il appartiendra au notaire, pour couvrir sa responsabilité, de garder une preuve écrite de l'interdiction du testateur ou s'il échet des conjoints ou futurs conjoints.

6. Le Gouvernement n'a pas fait usage de la faculté que lui laisse l'article 5, 2, de la Convention d'autoriser le testateur à demander lui-même l'inscription du testament. Pareille autorisation permettrait d'inscrire des testaments sans dépôt préalable chez un notaire ou remise à ce dernier et apporterait un remède à ce qui constitue une lacune de la Convention.

Le délégué du Ministre explique que l'autorisation visée ci-dessus n'est prévue dans la Convention que dans des cas spéciaux déterminés par la législation nationale. Le Gouvernement ne croit pas qu'il existe en l'espèce pareils cas spéciaux. Au surplus, un testament resté entre les mains du testateur peut avoir été détruit ou avoir disparu avant le décès; l'inscription obligerait à de vaines recherches et rendrait plus difficile la liquidation de la succession, celle-ci devant être éventuellement modifiée en cas de trouvaille tardive du testament.

7. Le texte du 1), de l'article 4, est particulièrement mal rédigé: un époux ne s'attribue pas pour le cas de survie, tout ou partie des biens qui composeront sa succession; il ne peut que l'attribuer à son conjoint.

Il est précisé que le texte doit s'interpréter comme si après le verbe « s'attribuent » figuraient les mots « l'un à l'autre » ou encore « réciproquement ».

D. Vorm en inhoud van de registratie

Artikel 7 van de Overeenkomst bepaalt alleen wat de inhoud van de registratie van testamenten dient te zijn :

- naam en voornamen van de erflater;
- datum en plaats van geboorte;
- adres of opgegeven woonplaats;
- aard en datum van de akte;

— naam en adres van de notaris (of van de met openbaar gezag beklede autoriteit of van de persoon) die de akte in ontvangst of in bewaring heeft genomen.

Artikel 6 van de wet bepaalt derhalve dat de Koning de vorm en de wijze van registratie zal vaststellen, de inlichtingen die het verzoek tot registratie moet bevatten, de tijd gedurende welke de registratie zal worden bewaard evenals het tarief van de kosten.

De Raad van State stelt hierbij de vraag of dit een retributie is, die ten voordele van de Staat wordt geheven, dan wel een bedrag, dat zal worden geheven door en voor de Federatie van notarissen.

Er wordt verduidelijkt dat de kosten van inschrijving en van het verstrekken van inlichtingen rechtstreeks aan de Koninklijke Federatie van Belgische notarissen zullen worden vergoed.

E. Aansprakelijkheid en sancties

Het ontwerp van wet voorziet in geen enkele specifieke sanctie ten aanzien van de notaris of de aangestelden van de Federatie, bij niet-naleving van de verplichtingen die hun zijn opgelegd. In dit geval is dus alleen artikel 1382 van toepassing.

Het ontwerp van wet is aangenomen bij eenparigheid van de 12 aanwezige leden.

Dit verslag is goedgekeurd bij eenparigheid van de 12 aanwezige leden.

De Verslaggever,
J. HAMBYE.

De Voorzitter,
M.-A. PIERSON.

D. Forme et contenu de l'inscription

L'article 7 de la Convention ne prévoit que le contenu de l'inscription concernant les testaments :

- nom et prénoms du testateur;
- date et lieu de naissance;
- adresse ou domicile déclaré;
- dénomination et date de l'acte;

— nom et adresse du notaire (ou de l'autorité publique ou de la personne) qui a reçu l'acte ou le détient en dépôt.

Aussi l'article 6 de la loi confie-t-il au Roi le soin de fixer la forme et les modalités de l'inscription, la durée pendant laquelle les inscriptions seront conservées et le tarif des frais.

Le Conseil d'Etat pose la question de savoir s'il s'agit là d'une taxe rémunératoire au profit de l'Etat ou de redevances perçues par et au profit de la Fédération des notaires.

Il est précisé que les frais d'inscription ou de fournitures de renseignements seront réglés directement à la Fédération royale des notaires de Belgique. L'arrêté royal fixera un tarif particulièrement modéré, rémunérant la prestation fournie.

E. Responsabilité et sanctions

Le projet de loi ne contient aucune sanction spécifique, ni à l'égard du notaire, ni à l'égard des préposés de la Fédération pour tout manquement aux obligations qui leur incombent. L'article 1382 sera donc seul applicable.

Le projet de loi a été adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 12 membres présents.

Le Rapporteur,
J. HAMBYE.

Le Président,
M.-A. PIERSON.